

- Т.Д., Васильченко О.Г. // Одеський нац. унів. ім. І.І. Мечникова. – Одеса: Фенікс, 2007. - 20 с.
25. Verbitskaja T.D., Vasylychenko E.G. Linguistische Grundlagen des phonetischen Einführungskurses // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія «Педагогіка та психологія». – Випуск 17. – Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2010. – С. 5-11.
26. Vietor W. Die Aussprache des Schriftdeutschen / W. Vietor. – Leipzig: Reiland, 1941. – 193 S.
27. Wörterbuch der deutschen Aussprache, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig, 1964. – 456 S.

Резюме

Статтю присвячено систематичному дослідженню функціонування та реалізації однієї зі специфічних рис системи німецького вокалізму, а саме – глотального приступу між компонентами біфонемних сполучень голосних. Матеріалом дослідження слугувало підготовлене мовлення дикторів телебачення Німеччини, що представляє сучасний вимовний стандарт. Проведення перцептивного і акустичного видів аналізу та використання статистичного методу обробки отриманих даних дало можливість встановити фонетичні характеристики й особливості акустичного сигналу глотального приступу та виявити можливі модифікації сполучень голосних у залежності від позиційно-комбінаторних факторів і просодики мовленнєвого висловлювання.

УДК 811.11'42-11

ЗАСОБИ ОБ'ЄКТИВАЦІЇ СКЛАДНИКІВ КОНЦЕПТУ *ПЕРСОНАЖ* У ПОСТМОДЕРНІСТСЬКИХ РОМАНАХ М. АМІСА

Гураль О. Ю.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Текстовий універсум постмодерністського твору залишається плідним полем сучасних когнітивно-дискурсних досліджень текстової семантики, про що свідчить зростаюча кількість праць останніх років зокрема О. А. Бабелюк, І. А. Бехти, О. М. Кагановської. Концептотвірний потенціал постмодерністського тексту як «генератора» нових смислів [Лотман 1996 : 433] неодноразово ставав предметом пошуків українських науковців. Їх доробки у цьому руслі скеровані на напрацювання моделей когнітивних механізмів інтерпретації текстових аномалій (Л. В. Короткова), композиції твору (О. С. Солодова), просторів можливих світів (Ю. А. Обелець), а також реконструкції окремих текстових концептів (Г. М.

Каратеева). Проте способи об'єктивації тематичних, аксіологічних, культурних концептів, що досліджувалися в працях В. Г. Ніконової, А. М. Приходько, Г. М. Огаркової, на нашу думку, потребують адаптації з урахуванням специфіки об'єкту дослідження – концепту *персонаж*, що є концептом антропоморфного порядку.

Реконструкція такого концепту набуває **актуальності** в контексті антропоцентричного спрямування сучасної лінгвістики та науки в цілому. Зміст концепту *персонаж* – вигаданої особистості, змодельованої на основі індивідуально-авторського бачення суб'єкта Західного постіндустріального суспільства, розкривається засобами постмодерністської манери письма. Оригінальні індивідуально-авторські та жанровою-специфічні текстові стратегії є засобами об'єктивації концептів-атрибутів, що втілюють психологічну специфіку та ціннісні орієнтири *персонажа*.

Метою статті є розкриття мовних особливостей реалізації складників концепту *персонаж* в тексті експериментального британського роману М. Аміса, що передбачає коло таких **завдань**: 1) з'ясувати мовні засоби об'єктивації складників концепту *персонаж*; 2) проаналізувати механізм внесення нової інформації до концепту в процесі читання тексту; 3) визначити принципи номінації складників концепту.

Концепт *персонаж* трактуємо як результат взаємодії читацьких когнітивних схем та текстової інформації за британськими когнітивістами П. Стоквелом та Дж. Кулпепером [Stockwell 2002 : 79; Culpeper 2009 : 138]. Фактор постмодерністського тексту впливає на процес концептуалізації персонажа в напрямку збільшення читацького когнітивного зусилля. З іншого боку, ці труднощі частково компенсуються експліцитністю постмодерністського наративу, яка досягається шляхом екстеріоризації мисленневих процесів персонажа з метою показати діалектику його внутрішніх «Я», зміну ідентичностей, часово-просторову дезорієнтацію та мутацію цінностей під тиском зовнішніх примусів суспільства споживання.

У своєму дослідженні приймаємо за основу постулат про *міметичне упередження* (mimetic bias) когнітивного підходу до персонажа [Culpeper, Semino 2002 : 261], за яким сприйняття персонажів твору є аналогічне сприйняттю людей в реальному житті та зумовлене трактуванням людей як репрезентантів певних соціальних груп [van Dijk 1987, 1988; Culpeper 2001 : 75]. Ці соціальні групи формують основу когнітивних категорій, що є прототипово організованими [Culpeper 2001 : 75]. В нашому дослідженні застосовуємо підхід Дж. Кулпепера, котрий на основі емпіричних даних отриманих в ряді досліджень із соціальної психології трактує концепт *персонаж* як трирівневу ієрархію категорій по типу запропонованої Е. Рош [Rosh 1976], вищий рівень якої складають категорії макрогрупового членства, середній – категорії соціальних ролей (професійних, родинних, особистих стосунків), а нижчий рівень – категорії особистих параметрів [Culpeper 2001 : 75]. Емпіричним способом було встановлено, що когнітивно важливим *базовим рівнем* є середній рівень соціальних ролей [Brewer

1981, Andersen 1990], оскільки вони дозволяють робити припущення щодо категорій вищого та нижчого рівнів.

Звертання до концептів всіх трьох рівнів може відбуватися в тексті *експліцитно* (лексичним способом) чи *імпліцитно* (широким спектром мовних – від слова до тексту, та позамовних засобів). Процес реконструкції концепту *персонаж* за таких умов буде поєднувати в собі операції двох типів: операції пошуку лінгвістичних експлікаторів підконцептів та операції ідентифікації та відбору профілізованих автором фрагментів тексту (стилістичних контекстів), що імпліцитно апелюють до концептуальних складників трьох рівнів згаданих вище.

У випадку концепту *персонаж* лексичними експлікаторами, хедерами («header» – термін запропонований Р. Шенком та Р. Абельсоном [Schank 1977 : 48]) є лексеми-іменники та прикметники. В цьому випадку номінація підконцептів відбувається експліцитно, лексеми водночас виступають номінантами концептів-атрибутів, до прикладу: професійна роль (*doctor*), родинна роль (*mother*), літературна роль (*murderer, ingénue, femme fatale*), роль особистих стосунків (*friend, lover*). Семантика лексем-хедерів охоплює діапазон макрогрупових параметрів (віку, статі, раси, національності, ідеології, релігії), параметрів середнього рівня соціальних ролей (професійних, літературних, а також ролей родинних та особистих стосунків), нижчого рівня особистих параметрів (зовнішності, стану здоров'я, рис характеру, звичок, інтересів, цілей). Лексичні експлікатори містяться в самохарактеристиці персонажа, авторській характеристиці чи характеристиці інших персонажів.

В процесі виокремлення інформаційно значущих релевантних контекстів читач є залученим до декодування текстового змісту певним чином програмованого автором, інакше кажучи декодування авторських засобів висунення. Дослідники ефекту висунення (профілізації) М. Ріффатер, Дж. Ліч, В. ван Пір трактують його як спосіб надання **особливої виразності** окремим фрагментам тексту з метою деавтоматизації сприйняття художнього твору читачем та водночас забезпечення донесення повідомлення до читача [Ріффатер 1980, Leech 1985, van Peer 1986]. Ефект висунення пов'язують із **девіацією** від мовної норми чи **підвищеною частотою** вживання мовної одиниці (повтором), яка теж є свого роду девіацією від узуальної частоти. Тобто, як стверджує Дж. Ліч, можна говорити про парадигматичне та синтагматичне висунення [Leech 1985]. Він також звертає увагу на два аспекти висунення: «отримуючи девіацію через нерегулярність, так само можна мати девіацію через регулярність» [Leech 1985 : 50].

Іншою є позиція М. Ріффатера: трактуючи відхилення від мовної норми як нечітке та двозначне явище, він пропонує замінити норму **контекстом**. «Кожний стилістичний прийом, що гіпотетично встановлюється середнім читачем, має в якості контексту конкретний, постійний фон. Можна вважати надзвичайно плідною гіпотезу про те, що контекст грає роль норми, і що стиль створюється відхиленням від неї» [Ріффатер 1980 : 85]. Таким чином текстові фрагменти, що є профілізованими потрапляють під визначення **стилістичного контексту**

запропонованого ним. М. Ріффатер трактує стилістичний контекст як «відрізок тексту, перерваний появою елемента низької передбачуваності» [Ріффатер 1980 : 87; Арнольд 2002 : 37]. «Отриманий в результаті цього порушення контраст є стилістичним стимулом» [Ріффатер 1980 : 87], що не може залишитися непоміченим для читача. Як зазначає І. В. Арнольд, «стилістичний контекст дозволяє одночасно реалізувати два і більше значень слова, створити додаткові конотації, забезпечити компресію інформації і тим самим забезпечити максимальну ефективність передачі» [Арнольд 2002 : 37]. Стилістичний контекст відрізняється від лінгвістичного тим, що деколи навпаки діє в напрямку «створення не вказівного мінімуму, як у контекстології, а максимуму можливих зв'язків» [Арнольд 2002 : 37]. Контекст такого типу створюється автором за допомогою актуалізації спектру різнорівневих стилістичних засобів. В сучасній лінгвопоетиці, як стверджує О. А. Бабелюк, існує тенденція до трактування стилістичних прийомів як «цілеспрямованих способів комбінації виражально-зображальних засобів різних мовних рівнів (фонетико-графічного, морфологічного, лексичного, синтаксичного, текстового) з постійною динамічною зміною їхніх функцій: підсиленням, зміщенням чи узагальненням» [Бабелюк 2010 : 10]. В нашому дослідженні використовуємо термін В. Г. Ніконової – **ключовий елемент**, на позначення лексеми у складі контексту, що може бути використана для найменування концепту. Текстовий фрагмент (контекст), що не містить такої лексеми В. Г. Ніконова пропонує називати **смысловим релятом**. Він охоплює достатньо широкий діапазон мовних та мовленнєвих одиниць – від слова до тексту [Ніконова 2007 : 128].

Добір імені концепту актуалізованого у певним чином профілізованому фрагменті тексту (стилістичному контексті) відбувається на основі **семантичного, асоціативного чи логічного зв'язку**. Компресія та синтез наданої інформації, що втілюється в іменах підконцептів трьох рівнів концепту *персонаж* відбувається у свідомості реципієнта за допомогою операцій інференції (умовиводу).

Профілізація концептів складників відбувається на різних мовних рівнях від фонографічного до текстового. Фонетичні виражально-зображальні засоби можуть апелювати до концепту самостійно чи виконувати доповнювальну функцію. Наступний контекст є профілізований використанням графонів (девіацією від мовної норми). Частина з них виконує функцію імітації розмовного мовлення («*Oo y'rrah?*» – «*You all right?*»), інші – є нетиповими і сигналізують про проблеми зі слухом персонажа. Добір імені концепту [HARD OF HEARING] відбувається шляхом інференції на основі логічного зв'язку:

«*It goes like this: «Dug. Dug,» says the lady in the pharmacy.*

«*Dug,» I join in. «Oo y'rrah?»*

«*Aid ut oo y'rrah?»*

«*Mh-mm,» she'll say, as she unwraps my hair lotion.*» [Amis 1991 : 14].

Профілізація текстового фрагменту шляхом застосування постмодерністських прийомів **переліку та надмірності** [Ильин 2001 : 222], що

доповнюється **алітерацією** додатково актуалізує концепт рівня особистих рис психологічну проблему [MANIA FOR GWYN BARRY]. Манія (нав'язливе захоплення) персонажа Річарда Тула проявляється у відслідковуванні успіхів друга-суперника та пов'язана із постійними пошуками імені Гвіна Беррі (*Gwyn Barry*) в романі М. Аміса «*The Information*». Концепт профілізовано послідовним переліком антропонімів та топонімів, що починаються з літер *G, B*. Ім'я концепту добирається на основі логічного зв'язку в цьому випадку: «*How many times had his eyes bumped into George Berkeley and George Balanchine, into George Bush and George Brown, into Guy Burgess and Geoff Boycott, Gerald Berners and Grigori Baklanov, George Brummell and Georges Braque, Geoffrey Biddulph and Gertrude Bell, into Giovanni Barbirolli and Giovanni Boccaccio and Gianlorenzo Bernini and Giambattista Bodoni. Into Granville Barker and Gaudier-Brzeska. Into Guinea-Bissau. Gladstone Bag. Gutenberg Bible. Great Bear. Great Britain*» [Amis 1996 : 400].

У випадку профілізації концепту морфемним повтором, що може мати форму анафоричного (префікса); медіального (кореня); епіфоричного (суфікса) повтору [Кухаренко 2002 : 30], сема служить для добору імені концепту на основі семантичного зв'язку між ними. До прикладу, повтор прикметників з префіксом «*un-*» та семантика недовершеності, невизнання, незрозумілості, що втілюється в кореневих морфемах імпліцитно апелює до концепту-риси персонажа [UNSUCCESSFUL]. Початкове речення скеровує читацьку інтерпретацію у потрібне русло: «*Richard Tull wasn't much of a hero... In the drawers of his desk lay other novels, all of them firmly entitled **Unpublished**. And stacked against him in the future, he knew, were yet further novels, successively entitled **Unfinished, Unwritten, Unattempted** and, eventually, **Unconceived**.*» [Amis 1996 : 12].

Експлікація концепту рівня макрогрупових параметрів [ідеологічні погляди: IMPERIALIST] персонажа графа Ріво з роману «*The Information*»: відбувається засобами повтору віддієслівних іменників-синонімів з суфіксом виконавця дії «*-er*». Цей повтор додатково профілізовано епітетом «*old*»: «*He now stood, finally, in the presence of the Earl Rievaulx. The old bloodsucker sat upright in a functional arm-chair before a slitfaced paraffin stove... So the old slavedriver was making his last preparations, was shedding worldliness.*» [Amis 1996 : 276]. «*The old sanctions-buster sat there, his skin bricklike in hue and breadth of pore ... . The old rent-gouger was perhaps considering this question, his narrow chin upraised, his smeared and bloody blue eyes loosening in their orbits. ... Richard was wondering how the old kaffir-flogger had had time to get to dislike him.*» [Amis 1996 : 277]. Добір імені концепту IMPERIALIST ґрунтується на семантичному зв'язку між однойменною лексемою та профілізованими синонімами. Семантика віддієслівних іменників «*bloodsucker*» (кровопивця), «*slavedriver*» (работорговець), «*sanctions-buster*» (саботажник санкцій), «*rent-gouger*» (вимагач ренти), «*kaffir-flogger*» (людина, що шмагає чорношкірих) корелює зі словниковою дефініцією лексеми «*imperialist*» – «особи, що підтримує чи сприяє імперіалізму, тобто політиці

розширення влади та впливу країни через колонізацію, використовуючи військову силу чи інші засоби» [ODE 2010].

Лексемний повтор забезпечує профілізацію одного з ключових концептів складників концепту персонажа Кейта Телента [професійна роль: CHEAT] з роману «*London Fields*». Профілізована повтором лексема «*to cheat*» є ключовим елементом, що використовується в цьому випадку як ім'я підконцепту: «*Keith worked as a cheat. Keith cheated people with his limosine service at airports and train stations; he cheated people with his fake scents and colognes at the pavement stalls of Oxford Street and Bishopsgate (his too main lines were Scandal and Outrage); he cheated people with non-pornographic pornography in the back rooms of short lease stores; and he cheated people on the street everywhere with the upturned cardboard box or milk crate and the three warped playing cards: Find the Lady!*» [Amis 1990 : 6].

Добір імені субконцепту макрогрупових параметрів [вік: CHILD] відбувається на основі асоціативного зв'язку, що може бути встановлений між **синтаксичною структурою** речень та простотою дитячого мовлення: «*Mummy? Chickens are alive. We catch them and burn them - and then they're dead! But you can't eat chicks. Not little good chicks. Because chicks are good. You can just stroke them and everything. But you can eat ducks. Because ducks are fat.*» [Amis 1991 : 171].

Профілізація текстового фрагменту, що апелює до концепту-складника рівня особистих параметрів [стан: PHYSICAL WRECK] персонажа Річарда Тула з роману «*The Information*» відбувається через застосування паралельних синтаксичних конструкції. Іменем концепту служить ключовий елемент лексема «*wreck*». Контекст діє в напрямку посилення ключового елемента засобами лексем одного семантичного поля «*fall apart*», «*crack up*», що виступають смисловими релятами: «*He was still a wreck. Just because he wore bright bowties and fancy waistcoats didn't mean he wasn't falling apart. Just because he slept in paisley pyjamas didn't mean he wasn't cracking up. Those bowties and waistcoats were cratered with stains and burns. Those paisley pyjamas were always drenched in sweat*» [Amis 1996 : 40].

Текст є засобом експлікації іншого субконцепту рівня особистих параметрів [психологічна проблема: DENIAL] персонажа Річарда Тула з цього ж роману. Зміст та форма цього текстового включення нагадує текст рекламної брошури морського курорту. Текст містить ключовий елемент лексему «*Denial*». Написання її з великої букви імплікує факт того, що це – назва курорту, куди персонаж прагне втекти від нестерпної дійсності. Його втеча полягає у відмові сприймати цю дійсність, тобто у запереченні її. Текстова експлікація цього субконцепту створює можливість для моделювання його внутрішньої структури за допомогою концептуальної метафори: DENIAL IS A RESORT: «*Come to Denial.*»

Denial. For that «holiday of a lifetime». Or just to «get away from it all» and take a well earned «break».

Your room, ideally designed for comfort, offers a panoramic view of the ocean setting. In the restaurant you may sample typical local cuisine or delicacies from our international menu. Before your meal, why not enjoy a «cocktail» in the «Crow's Nest» bar?

In Denial, amenities abound. There is a wide variety of activities and the finest entertainment. Hunt for «bargains» in the bustling market town. Or simply recline by the pool and «relax».

... So book now for the sun and fun of Denial. Denial: the true «never never» land of all your dreams . . .» [Amis 1996 : 451].

Когнітивні операції інференції концепту зі змісту текстового фрагменту не завжди є настільки однозначними в тексті постмодерністського роману, що характерний своєю фрагментарністю, колажністю, амбівалентністю, мовною грою, інтерактивністю та інтертекстуальністю. Одним із авторських способів досягнення деавтоматизації читацької рецепції є створення особливого художнього світу, що керується іншими законами, збагнути які намагається читач. До прикладу, індивідуальний час протагоніста роману *«Time's Arrow»* («Час – це стріла») рухається у протилежному напрямку від звичного, а саме від смерті до народження. Події в романі розгортаються згідно внутрішньої логіки цього уявного світу, що створює текстове напруження. Саме смисловим алогізмом профілізовані наступні фрагменти *«Can you believe this guy? He'll take candy from a baby, if there's fifty cents in it for him.»* [Amis 1991 : 23]; *«Tod goes to church and everything... But it's clear what Tod is after. Christ, he's so shameless. He always takes a really big bill from the bowl.»* [Amis 1991 : 23]. Керуючись логікою ці фрагменти слід трактувати як смислові реляти, що апелюють до концепту-риси персонажа Тода Френдлі [риса: VICIOUS/SHAMELESS]. Проте згідно логіки внутрішньо текстового світу, зокрема перебігу подій роману в зворотньому напрямку, семантичне значення буде скперечити їхньому контекстуальному значенню, тому слід розуміти (*«Tod will give candies to babies»*, *«Tod makes really large donations to the church»*). Відтак можна зробити протилежне припущення про адекватність імені субконцепту [риса: GENEROUS/KIND] – складника реконструйованої моделі концепту персонаж Тод Френдлі. У згаданих вище текстових фрагментах до того ж реалізується принцип подвійного кодування (double coding) [Ильин 2001 : 47], що створює можливість для амбівалентності, двоваріантного прочитання. Поверхнєве прочитання фрагменту буде сприяти інтерпретації в прямому значенні, проте детальніший аналіз призведе до протилежних висновків.

Трактування тексту постмодерністського роману як гіпертексту, з низкою кодів та шифтерів, що активують інші тексти культури присутнє і в романах М. Аміса. Тому вимагає від читача обізнаності із спектром прецедентних текстів англійської та світової літератури для адекватної реконструкції концептив-атрибутив. Алюзією дитячої пісеньки *«Sing a Song of Sixpence»*, в якій

відтворюється безтурботність та заможність королівського життя профілізовано наступний текстовий фрагмент: «*It was the eve of the second anniversary of the Queen's accident. The King was expected to make a statement in the morning before flying back to England and then on to his wife's bedside. For the Queen was not in the garden, eating bread and honey. She was attached to certain machines, in the Royal Inverness*» [Amis 2003 : 19]. В цьому контексті відбувається протиставлення традиційного уявлення про королівське життя, як про безтурботне та позбавлену страждань – концепт-атрибут [AFFLUENT, INDOLENT], реальній ситуації в якій знаходиться королева, балансуючи між життям та смертю у комі в лікарні – концепт-атрибут [фізичний стан: UNCONSCIOUS, DETERIORATING]. Контраст між змістом фрагменту та змістом згаданої дитячої пісеньки створює ефект висунення, що профілізує цей фрагмент.

Має місце в романах М. Аміса і профілізація концептуальних атрибутів паремійними включеннями (прислів'ями, приказками, гаслами та фразеологізмами). Ціннісна домінанта головного персонажа роману «*Time's Arrow*» [LIFE] есплікується послідовністю приказок: «*Life is no bowl of cherries. (Життя – не безтурботне існування) It's swings and roundabouts – You win some, you lose some. It evens out. It measures up. (Ніколи не знаєш де втрапиш, а де знайдеш.) What goes around comes around. (Що посієш – те й пожнеш)*» [Amis 1991 : 16]. Це дає підстави для моделювання внутрішньої структури цього концепту когнітивною метафорою LIFE IS A GAMBLE.

Часто процес реконструкції концептуальних складників концепту *персонаж* включає кореляцію різних точок зору персонажів та врахування авторської мовної гри. До прикладу, оцінка друга Гвіна Беррі як успішного, проте нездарного письменника присутня у думках Річарда Тула, що є фокалізатором перших трьох частин роману «*The Information*»: «*Richard thought Gwyn's stuff was shit (more particularly, Summertown, the first novel, was forgivable shit, whereas Amelior was unforgivable shit.)*» [Amis 1996 : 92]; «*What he writes is unadulterated shit.*» [Amis 1996 : 155]; «*Total crock. The purest trex.*» [Amis 1996 : 156]. Факт висловлювання дружини Гвіна Беррі про свого чоловіка «*GWYN CAN'T WRITE FOR TOFFEE*» [Amis 1996 : 272] не може оминати читацьку увагу оскільки фраза виділена великими літерами та виконує функцію ствердження раніше відомого факту («*can't do smth for toffee*» – нічого не тямити, зовсім не вміти робити [LDCE 2005]) і веде до категоризації персонажа Гвіна Беррі в межах схеми особистих рис [UNGIFTED WRITER, OPPORTUNIST]. Проте згодом виявляється, що дружина Гвіна Беррі є носієм специфічного ідіолекту, зокрема має звичку змішувати частини ідіом: «*Demi's speech-bargains: she wanted two for the price of one*» [Amis 1996 : 257]. Ця риса персонажа створює поле для авторської гри значень. Насправді Демі не вважає свого чоловіка повним нездаром, а лише зазначає, що він не може писати за мізерні гроші («*peanuts*» – розм. дуже малі гроші [LDCE 2005]): «*You mean peanuts, love. Not toffee. Peanuts*» [Amis 1996 : 465]. Замінивши лексему «*peanuts*» на «*toffee*» М. Аміс навмисне

заплутує читача, створюючи множинність прочитань, яка згодом все ж усувається подальшою текстовою інформацією. Внаслідок цього ім'я концепту [USELESS WRITER] є відкинутим як неадекватне та відбувається підбір нового імені [PROFIT-SEEKING WRITER].

Графічні виражально-зображальні засоби несуть додаткове навантаження в процесі екстеріоризації концептів-складників. Хоча вони не є самостійними засобами об'єктивації концепту, проте прогнозовано забезпечують висунення фрагменту і відтак додатково профілізують концепт.

Концепт – ціннісна домінанта рівня особистих рис [MONEY] персонажа Джона Селфа з роману «*Money*» есплікується у 17 фрагментах, що містять повтор однойменної лексеми та її синонімів. Один з фрагментів окрім ключового елементу – лексеми «*money*», є додатково профілізованим за допомогою логографічних знаків, що асоціюються з грошовими операціями. Вони виступають смисловим релятом, що посилює ключовий елемент: «*There are, at the latest count, four distinct voices in my head. First, of course, is the jabber of money, which might be represented as the blur on the top rung of a typewriter – £ % ¼ @ = & \$! – sums, subtractions, compound terrors and greeds*» [Amis 1985 : 108].

Актуалізація концептуальної домінанти рівня особистих параметрів персонажа Кейта Телента з роману «*London Fields*» відбувається засобами лексемного повтору іменника «*darts*» та деривативів, складних іменників та словосполучень, що містять цю лексему: *dartsman, darting model, dartboard, Pro-Darts, World Darts, Darts: Master the Discipline* [Amis 1990 : 8], *Cupid's dart* [Amis 1990 : 23], *darter* [Amis 1990 : 37], *darts score* [Amis 1990 : 52], *British Darts Organisation* [Amis 1990 : 54], *darts bursaries, darts scholarship* [Amis 1990 : 54], *darting bible* [Amis 1990 : 313]. Центральне місце концепту [захоплення: DARTS] серед концептів особистого рівня персонажа забезпечується включенням ілюстрації – зображенням дартсборду, що надає йому додаткової експресивності [Amis 1990 : 92].

Таким чином процес реконструкції концепту *персонаж* з тексту постмодерністського роману включає операції відбору релевантних лексичних експлікаторів та профілізованих текстових фрагментів (стилістичних контекстів), що містять смислові реляти різного рівня від фонографічного до текстового. Стилістичний ефект, що забезпечує висунення текстового фрагменту в постмодерністському романі створюється шляхом використання елементів, що є девіантними від мовної норми (графонів), повтору мовних одиниць різних рівнів. Ефект висунення може базуватися на контрасті між загальним фоном твору та окремими текстовими включеннями (алюзій, паремій, цитат), а також використанням графічних засобів. Для номінації концептів-складників зазвичай використовується ключовий елемент (лексичний експлікатор). У випадках екстеріоризації концептів у інший спосіб лексема для позначення їхнього імені добирається на базі встановлення семантичного, асоціативного чи логічного зв'язку між ним та смисловим релятом.

Наступний етап дослідження включає реконструкцію цілісної моделі концепту *персонаж* на базі зібраних і синтезованих даних під власним іменем персонажа, що є індикатором концепту та центром акумуляції концептуальних атрибутів.

Література

1. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык: Учеб. для вузов. – 5 изд. испр. и доп / И. В. Арнольд. – Москва: Флинта: Наука, 2002. – 384 с.
2. Бабелюк О. А. Поетика постмодерністського художнього дискурсу: принципи текстотворення (на матеріалі сучасної американської прози малої форми) автореф. дис... докт. філол. наук: 10.02.04/О. А. Бабелюк. – К., 2010. – 34 с.
3. Ильин И. П. Постмодернизм. Словарь терминов / И. П. Ильин. – М.: ИНИОН РАН – INTRADA, 2001. – 384 с.
4. Кухаренко В. А. Интерпретация текста: Учебник для студентов филологических специальностей. – 3-е изд. / В. А. Кухаренко. – Одесса: Латстар, 2002. – 292 с.
5. Лотман Ю. Текст у тексті // Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття за ред. М. Зубрицької. – Львів: Літопис, 1996. – С. 430 – 441.
6. Ніконова В. Г. Трагедійна картина світу в поетиці Шекспіра: Монографія / В. Г. Ніконова. – Д.: Вид-во ДУЕП, 2007. – 364 с.
7. Риффатер М. Критерии стилистического анализа / М. Риффатер; [пер. с англ. А. М. Фитерман] // Новое в зарубежной лингвистике. Выпуск IX. Лингвостилистика/ [сост. и вступ. статья И. Р. Гальперина]. – М.: Прогресс, 1980. – С. 69 – 98.
8. Andersen S. M., Klatsky R. L., Murray J. Traits and social stereotypes: efficiency differences in social information processing / . – Journal of Personality and Social Psychology. – 1990. – № 59 (2). – P. 192 – 201.
9. Brewer M. B. Perceptions of the elderly: Stereotypes as prototypes / M. B. Brewer, V. Dull, L. Layton. – Journal of Personality and Social Psychology. – 1981. – №41(4). – P. 656 – 670.
10. Culpeper J. A cognitive stylistic approach to characterization / J. Culpeper // Cognitive Stylistics: Language and Cognition in text analysis/ [ed. by E. Semino, J. V. Culpeper]. – Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins B. V., 2002. – P. 251– 278.
11. Culpeper J. Language and characterization: people in plays and other texts / J. Culperer. – Longman, Person ESL, 2001. – 328 p.
12. Culpeper J. Reflections on a cognitive stylistic approach to characterization / J. Culpeper // Cognitive Poetics: Goals, Gains and Gaps / [ed. by Geert Brône, Jaroen Vandaele]. – Berlin: Mouton de Gruyter, 2009. – P. 125 – 160.
13. Leech G. Stylistics / G. Leech // Discourse and Literature / [ed. by T. A. van Dijk]. – Amsterdam: John Benjamins, 1985. – P. 39 – 59.
14. Peer W. van Stylistics and Psychology. Investigation of foregrounding / W. van Peer. – Beckenham: Croom Helm Ltd. – 1986. – 220 p.

15. Rosch E. Basic objects and natural categories / [E. Rosch, C. Mervis, W. Gray, D. Johnson, P. Boyes-Braem]. – *Cognitive Psychology*. – 1976. – № 8. – P. 382 – 439.
16. Schank R. C. Scripts, Plans, Goals and Understanding / R. C. Schank, R. Abelson. – New York: Wiley, 1977. – 248 p.
17. Stockwell P. *Cognitive poetics. An Introduction* / P. Stockwell. – Routledge, 2002. – 193 p.
18. van Dijk T. A. *Communicating Racism: Ethnic Prejudice in Thought and Talk* / T. A. van Dijk. – Newbury Park: Sage, 1987. – 440 p.
19. van Dijk T. A. Social cognition, social power and social discourse / T. A. van Dijk // *Text*. – 1988. – № 8 (1–2). – P. 129 – 157.

ЛЕКСИКОГРАФІЧНІ ДЖЕРЕЛА

20. LDCE 2005: *Longman Dictionary of Contemporary English* / [ed. by D. Summers]. – Pearson Education Ltd, 2005. – 1949 p.
21. ODE 2010: *Oxford Dictionary of English*. – Oxford University Press, 2010. – 2112 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

22. Amis M. *London Fields* / M. Amis. – Penguin Books, 1990. – 470 p.
23. Amis M. *Money* / M. Amis. – Penguin Books, 1985. – 394 p.
24. Amis M. *The Information* / M. Amis. – Flamingo: HarperCollinsPublishers, 1996. – 494 p.
25. Amis M. *Time's Arrow* / M. Amis. – Penguin Books, 1991. – 176 p.

Summary

The article deals with the problem of characterization in postmodernist novels by M. Amis. The concept of character is treated as a result of interaction between the reader's cognitive schemes and the textual information. The scope of different language means serving to reveal its subconcepts in the text are described and the process of concept inferencing is discussed.